

ja és élvezője volt. Mind a négy „Kastélyosok” zene együttesel úgy belföldi, mint külföldi hangversenyeken nagy sikereket aratott (például a Siculus díj; 1970, 1990), valamint a Budapesten, 1997. november 14-e és 17-e között rendezett Második Örmény Ifjúsági Találkozó hangversenyének nagydíja.

Kevesen tudták, hogy szenvedélyes filatelista is volt. Bélyegalbumai a környék legértékesebb tárgyai közé tartoznak.

De mindezen elfoglaltságai ellenére sohasem feledkezett meg örmény eredetéről. Örmény szövegű dalokat is betanított, vagy felvett videokazettára és CD-re.

Nagy szorgalommal és odaadással gyűjtötte az örmények történetére vonatkozó könyveket és forrásokat. Örmény könyvtára minden témabeli kutató részére irigylésre méltó adattárat képez.

A májcirózis végső stádiuma 2001. október 20-án kiragadta az élők sorából. A nagykárolyi Mesterrézi temetőben lévő családi sírboltba temették. Halála, az erdélyi örmények számára egy lelkes kultúremberüknek elvesztését, személyesen számomra pedig egy őszinte jó barát, valamint az erdélyi örmények történetének tanulmányozásában annyi odaadással közreműködő kisegítőmnak az eltűnését, mindannyiunk részére pedig kedves emlékének örökké fennmaradását jelentette.

Isten nyugtassa békében.

Barátja és közvetlen, kölcsönös segítője:

Gazdovits Miklós
Bukarest 2002. március 20.

* * *

Viszonylagos tavasz

Végül is az egész csupán annak a ténynek a következménye, hogy a Föld forgástengelye 23°27' (azaz 23 fok 27 perc) nagyságú szöveget zár be a keringési síkkal, az ekliptikával. Ezért aztán a földrész, ahol lakunk, néha elfordul a Naptól, néha meg éppen feléje fordul. S most, hogy feléje fordultunk, tavaszodik. Teljes egészében a nyári napforduló idején „hajlunk” a Nap felé, ezért akkor a legrövidebb az éjszaka.

Persze, nálunk, az északi féltekén. Merthogy a Föld ellentétes oldalán, a déli féltekén a szentivánéj az év legsötétebb napja, ekkor leghosszabb az ő éjszakájuk.

Minden viszonylagos, vagy inkább: nézőpont kérdése? Itt van ez a ragyogó tavasz, amely lehet hideg, szeles, zord hangvételű, telis-tele kifizetésre váró fűtés- gáz- és villanyszámlákkal... de mégiscsak tavasz.

A lányok már alig bírnak magukkal, hogy legdivatosabb cuccaikat vegyék föl (ez a fiatalabbaknál most éppen talán zsákvászonra emlékeztető, slampos holmikát jelent; egy bizonyos, hogy a „lányom lehetne” korosztály tavaszi divatszíne a fekete). Amikor ezeket a sorokat írom, éppen szombat van, és Budapesten (tucatnyi más európai városhoz hasonlóan) sok ezren vágnak neki az amatőr sport nagy, tavaszi eseményének, a Vivicittának, azaz a városvédő futásnak. Tavaly itt, a Duna partján nyolcezeren voltak...

Tavasz van, április. Az a hónap, amikor az 1915-ös törökországi genocídiumra emlékezünk, az iszonyat és embertelenség áprilisára. Ahogyan *dr. Hovhannesian Eghia* írja a műfordításában Hratch Katcharenz (e számunkban közölt) verséhez csatolt lábjegyzetben: „Áprilisi nemzedék: az 1915. év áprilisában a törökországi örménylakta területekről (Konstantinápoly és Szmirna kivételével) az egész örménységet a szíriai sivatagba deportálták. Áprilisi nemzedék a deportálás során elpusztult szülők árván maradt gyermekei”.

Hát ilyen is lehet a tavaszi napsütés. Vagy inkább: ilyenné is tehetik vad embertelenségek.

Volt azonban április Magyarországon az úgynevezett dicsőséges tavaszi hadjárat idején is, 1849-ben! Amikor a Dráván túl kivételével mindenütt az országban határon túlra szorították az osztrák csapatokat. Igaz, Bécs ekkor már Szentpétervárral tárgyalt a magyarok elleni orosz segítségnyújtásról, szép lassacskán készülődtek Ivan Paszkijevics ágyúi és a kozák dzsidások, hogy aztán Segesvár mellett a legszebb magyar tavasz költőjét is fegyver élre hányják - így aztán „kétélűnek” tarthatjuk azt a tavaszt. Pedig... pedig bizony tavasz volt az a javából, a híres április 14-i függetlenségi nyilatkozattal az élén. S ez az április csúcspontodott május 21-én abban, hogy Görgey felszabadította Budavárát.

Tavasz van, habár nálunk a meteorológiai viszonyoktól függetlenül nemrég novembervégi, sötét felhőkkel terhes, fagyos idők járták. Sokan sokakról sok rosszat mondtak. Jó ismerősök összevesztek, szomszédok nézték egymást gyanakodva: ez a „másik” párthoz húz... (Szomorú lettem, amikor a tavaszi napsütésben megláttam a plakátot, amelyen az egyik párt frontemberének arcképére lövészetet rajzoltak a mindenhová festéket szórók. Két sarokkal arrébb ugyanez, más kézzel, az ellentétes frontember arcképén...)

Baj, hogy szép, tisztos tartalmú fogalmakat, tucatnyi nemzedék óta nemes tartalmú szavakat, elnevezéseket össze-vissza rángattak, agyonhasználtak. Mondhatni: lehasználták őket.

Olyan könnyű sebet ejteni a fogalmakon, utána a gyógyulás mindig sokkal lassúbb és nehezebb.

Eszembe jut, hogy valamikor az ötvenes évek végén egy német költő (akkori megjelölés szerint: nyugatnémet) írt egy verset, amely arról szólt, hogy több mint egy évtizednek kellett elmúlnia, mire ő képes volt nyugodtan pillantani a hanga nevű virágra. A hanga, amelynek vagy négyszáz változata létezik, első-sorban a Fokföldön él, Európában viszonylag ritka. Egyik-másik változata havasi növényként nálunk is honos, és ott van köztük ez a kicsi, kedves, apró virágú növény, a hanga. Német neve: die Erika.

A lelkiismeretes német költő szomorúan érezte, több mint egy évtizeden át, hogy az erikáról az „Erika” jut eszébe, a rettentő emlékü, világháborús német induló, amely lehasználta, megmocskolta a szegény hanga német nevét.

Nálunk, még nem is olyan régen, április 4-én hivatalosan és kötelezően lelkendezett az ország. Ne feledjük el, mert volt, akkor is volt, ha ránk erőltetve volt. A honvédelmi minisztert Czinegének hívták, minden április 4-én díszszemlét tartott a Hősök terén, beleüvöltve üdvözlését a megafonba. Város-szerte járta a vicc:

- Mikor kezdődik Budapesten a tavasz?

- Amikor a Ligetben megszólal a cinege.

A haza, nemzet, hűség, haladás, visszahúzó erők, árulók, stb. fogalmait azokon a tavaszokon nyúzták, lehasználták. Pedig őriznünk kellene szavainkat, fogalmainkat, jelképeinket. Nem az változtatja rossz irányba a nyelvet, ha egy irodaházra kiírják: „For Sale”, a magyar „Eladó” helyett (mintha bizony szegény amerikai üzletember tanácstalanul és magányosan sétálna a városban, hogy hát hol is egy eladó irodaház, és ha nem angolul írják ki, akkor soha rá sem jön, hogy bizony van itt egy ilyen...). Nem, nem ez piszkítja a nyelvünket, mert ez csak felszínes és mulandó kapkodás.

Emberi, szép szavaink és pontos, korrekt fogalmaink, jelképeink elmocskolása, egyetlen rész-jelentésre való korlátozása az, ami sokkal inkább pusztító.

Egy ideig tanultam India művészettörténetét, tudom például, hogy a Szúrádzs Nap-templomokban sokféle jelképes faragvány található. A Napkerék egyik ábrázolási válfaja például a horogkereszt - láttán mégsem India művészete jut eszembe, hanem a hátam borsózik. Újabban egyre-másra már az Árpád-ház címer-sávjairól sem a magyar középkor fénye jut eszembe.

A földműves egyik legnagyobb fizikai erőfeszítése, szimbolikus jelentőségű munkája során, aratáskor használták a sarlót. (Egy alkalommal engem is, kamaszodó városi fiút, igyekeztek megtanítani a használatára, kevés sikerrel. Alig három-négy maroknyi kalászt sikerült levágnom, igazi eredménynek számított viszont, hogy a sarló hegye nem találta el a lábikrámat.) De ha a sarló jelét látom, mégsem az ifjúkori, kedves-bumfordi emlék jut eszembe, hanem gondolatom - sajnos - a lehasznált indiai Nap-jelkép mellé sorakozik és undorodom. Újabban nevetni próbálok. Kinevetni.

Talán a humor segíthet a csökönnyös gonoszkodások feloldásában...

Amikor a hatvanas évek végén, az „újjgazdmeh” vagyis a Kádár-féle új gazdasági mechanizmus kész-rész-életű bevezetések felújították a Széchenyi-hegyen, a Fogaskerekű végállomásánál álló, híres üdülő-szállót, elnevezési botrány robbant ki. Eladdig, két évtizeden át ugyanis Vörös Csillag volt szegénynek a neve, ám ekkor visszatették a régi elnevezést: Golf.

Lett is felháborodás... végül levették a „népnyúzó, kapitalista” feliratot, s hosszú ideig nem volt a szállónak neve. A Szabad Európa Rádióban pedig a londoni magyar humorista, Mikes (vagy Gallikus?) a vitáról írt glosszáját így fejezte be:

- Kompromisszumot javasolok a Kádárkormánynak: a szálló neve legyen „Vörös Golf emblémája pedig zöld mezőben keresztbe téve sarló és golfütő...”

Nagyot neveltünk rajta, jó recept volt. A morbid ideológiákkal ugyanis vitatkozni nem érdemes. Ki kell nevetni őket.

Tavasz van, április, amikor Áprily Lajos szép verse szerint a hegytetőre kiálló diák „egy ős Evoét a fénybe kiált!”

Tavasz van, mert a Föld forgástengelye 23°27'-es szöveget zár be az ekliptikával. Ha a Föld forgástengelye merőlegesen állna a keringési síkra, akkor a Sarkokat mindig csak vízszintes fénysugár érné, s az